

333

Műszaki könyvtári gondok — Szabó Ervin kerületi könyvtárosok szemével

Gazdasági életünket illetően az irányelvek a műszaki fejlesztésre teszik a hangsúlyt. Ezzel kapcsolatban máris folynak a viták arról, hogy ebben a nagy nemzeti ügyben a könyvtáraknak és könyvtárosoknak milyen konkrét szerepet kell vállalniuk.

Meggyőződésünk szerint, minél nagyobb mértékben tesszük anyagilag érdekeltté a dolgozókat a technika korszerűsítésében, s minél erősebben sikerül kiépítenünk az üzemi demokratizmust, annál bizonyosabban tudjuk majd a műszaki fejlesztés ügyét diadalra vinni. E két alapvető körülmény mellett egyenrangú tényező a dolgozók műszaki kultúrájának fejlesztése, ami közvetlenül speciális könyvtári feladat, annál inkább az, mivel a dolgozók anyagi érdekeltisége és a fejlődő üzemi demokratizmus minden bizonnyal tömegmértékű, spontán érdeklődést vált majd ki a modern technikai irodalom iránt.

Mint kerületi közművelődési könyvtárosok, nem vagyunk a kérdés hivatott szakértői, mégis mindennapos gyakorlatunk és a helyi tapasztalatok arra készítetnek bennünket, hogy a műszaki irodalom könyvtári problémáihoz hozzászóljunk főleg azért, mert ezzel az életbevágóan fontos kérdéssel szaksajtónk is csak szórványosan foglalkozik.

A tények azt bizonyítják, hogy néhány kivételes esettől eltekintve az üzemi műszaki könyvtárak — helyi viszonylatban a technikai kultúra legfontosabb bázisai — jelenleg semmilyen tekintetben nem rendelkeznek azokkal a feltételekkel, amelyekkel a műszaki fejlesztés ügyét maximális határfokokkal szolgáltni tudnák.

Íme néhány példa:

A XIV. kerületben, a Telefongyár tekintélyes műszaki könyvtára, amely mintegy 12 000 kötettel rendelkezik, munkájában szinte leküzdhetetlen nehézségekkel birkózik. Az állomány feldolgozása, a legutóbbi időnkig a modern szakozási és sokszorosítási eszközök hiányában, valamint személyzeti akadályok miatt korszerű követelményeknek megfelelően nem történhetett meg. Az Országos Műszaki Könyvtár ezideig sok ezer figyelőszolgálati kartotékot juttatott az üzemi műszaki könyvtáraknak, ahol egyébként körülbelül 100 000 karton vár rendezésre, de ez a felbecsülhetetlen értékű dokumentációs anyag kihasználatlan, mert nincs szakszerűen tárolva és rendezve.

Hogy a szerzeményezés területén milyen zűrzavaros állapotok uralkodnak, jellemző példa a Lardolin vegyi üzem, ahol a könyvtár kezelésével megbízott mérnök, saját szavai szerint, ha pénzhez jut, végigjárja a könyvesboltokat és megvásárolja azt, amit éppen kap vagy talál, amelyről úgy véli, hogy valamiképp az üzem profiljába illik, közte drága valutáért importált külföldi kiadványt. Csoda-e, ha ezzel a módszerrel arra a keserű felismerésre jutott, hogy a gyár legfontosabb terméke, a gépszir gyártásának technológiájához nincs sem magyar, sem külföldi számottevő szakirodalom. Holott van!

Anélkül, hogy a további, ezekhez hasonló példákat felsorakoztatnánk, felvetődik az a kérdés, hogy a néhány jól szervezett nagy üzemi műszaki könyvtár kivételével, az üzemek többségének műszaki könyvtárai a jelenlegi körülmények között képesek-e a könyvtár rendeltetésének hármas funkcióját, a tervszerű szerzeményezést, a szakszerű feldolgozást és a színvonalas olvasószolgálatot a technikai fejlesztés követelményeinek megfelelően ellátni? Márpedig az üzem belső szükségletét kielégítő jó műszaki könyvtár nélkül sem a gyártástechnika modernizálásáról, sem a dolgozók műszaki kultúrájának fejlesztéséről aligha lehet érdemben beszélni.

A nehézségeket növeli az a körülmény, hogy a természettudományi és műszaki publikációk száma világviszonylatban hihetetlenül megnövekedett. A vegyészet területén például csak 1954-ben mintegy 400 000 mű látott napvilágot. Számolnunk kell azzal, hogy ezek mennyisége hazánkban éppúgy, mint külföldön, a jövőben még rohamosabban fog nőni. Ebből következik, hogy az üzemi műszaki könyvtárak szerzeményezési, feltárási és olvasószolgálati problémái egyre bonyolultabbakká lesznek.

Ez a helyzet teszi szükségessé a műszaki könyvtári hálózat alaposan átgondolt, sürgős kiépítését, ami természetesen nem kis anyagi áldozatot igényel.

Az adott lehetőségeket figyelembe véve, milyen ésszerű megoldás kínálkozik e cél elérésére?

Az üzemek műszaki könyvtárainak centrális segítésére és ellenőrzésére már történtek lépések. Ezt szolgálja az a kiépülőben levő országos hálózat, mely iparáganként csoportosítva, mintegy 300 üzemet és kutatóintézetet kapcsolna össze. Ennek a megoldásnak számos előnye

mellett az a nagy hátránya, hogy területileg igen szétszórót könyvtárakat kell összefognia, ennél fogva működése nagyon nehézkes. Továbbá ez aligha lesz képes megvalósítani a dolgozók széles rétegeinek műszaki nevelését, amely feladatnak jelenleg nincs szakavatott gazdája könyvtári vonatkozásban. Nem jelent különösebb javulást például a figyelőszolgálati anyag felhasználási lehetőségét illetően sem, mivel az üzem ezentúl is vagy saját maga kénytelen azt beszerezni és rendezni, vagy marad minden a régiben.

Műszaki fejlődésünk követelően sürgeti egy-egy terület összes üzeimeit összefogó műszaki könyvtárhálózat kiépítését, természetesen az üzemek autonómiájának fenntartásával, az Országos Műszaki Könyvtár és szakmai hálózata mellett, az OMK módszertani osztályának irányításával.

Amíg erre sor kerülhet, nem volna-e célszerű a meglévő állami közművelődési hálózatot — apparátusának kibővítésével — erre a célra, átmenetileg felhasználni? A budapesti kerületi könyvtárak egyikében-másikában számottevő műszaki anyag van felhalmozva, amely pillanatnyilag csak szórványosan jelentkező spontán igényeket elégít ki. Felmerül az a gondolat, hogy nem volna-e hasznos Budapesten, azokban a kerületekben, ahol sok üzem dolgozik, az egyik helyi Szabó Ervin könyvtárat egy önálló műszaki részleggel kibővíteni? Ez a műszaki részleg természetesen könyvtárilag és műszakilag képzett kádereivel, helyi viszonylatban, az üzemekkel együttműködve, a következő főbb funkciókat tölthetné be:

1. A rendelkezésére álló bibliográfiák és egyéb segédeszközök segítségével útmutatást tud adni egy-egy üzem speciális megrendeléseire, a hazai és külföldi szakirodalomban egyaránt. Az eddigi spontán szerzeményezést tervszerűbbé tudja tenni. Be kellene vezetni, hogy a területi üzemek megrendeléseiket ezen a műszaki részlegen keresztül eszközöljék, ami lehetővé tenné az új szerzemények itteni nyilvántartását. Így az esetleges fölösleges párhuzamosságot meg lehetne szüntetni. Erre a szerepre különösen alkalmassá teszi az OMK-val és országos szakmai központokkal kiépített szoros kapcsolata.

2. Mivel a megrendelés ezen a műszaki részlegen keresztül történne, a könyvek könyvtári felszereléssel és kész katalógus kártyákkal jutnának el az üzemi könyvtárba és ezzel a katalógus-szerkesztés szakszerűvé válna.

Ezzel kapcsolatban felvetődik annak a gondolatnak, hogy az importált, idegen nyelvu anyagot lehetőleg kollektor útján, részletesen szakozott, a példányszámtól függően nyomtatott vagy sokszorosított kártyákkal lássák el. A feldolgozás fázisában, amely legkevésbé megoldható kérdés az üzemben belül, a leltárba-vételén és a katalóguslapok beosztásán kívül, a könyvtárak kezelőit minden más munkától megkímélnénk.

3. Ezen elgondolás igazi előnyei az olvasószolgálat különböző területein mutatkoznak meg leginkább. Néhány ezek közül: Kapcsolatai és felszerelése, valamint katalógusai révén ez a műszaki részleg könnyen hozzáférhető közelségbe viszi még a legkisebb üzemek számára is az országban fellelhető egész műszaki anyagot. Lehetőséget nyújt arra, hogy a felmerülő igényeket a lehetőség határain belül, akár saját, akár könyvtárközi kölcsönzéssel, esetleg foto-eljárással, nehézkes utánjárás és bürokratikus halogató-sok mellőzésével kielégítsük.

Az üzemek többségébe a felbecsülhetetlen értékű figyelőszolgálati kártyák el sem jutnak, és ott, ahol megvannak, a fennálló nehézségek miatt aligha kihasználhatók. A helyes megoldás az lenne, ha a kerületi könyvtár műszaki részlege a területén levő üzemek profiljai szerint gyűjtené és rendezné ezt a dokumentációs anyagot, amely szakszerű rendben ily módon valamennyi üzem rendelkezésére állna.

Az eddigiek alapján később arra is mód nyílna, hogy — megismerve az üzemek technikai problémáit — a tájékoztatással az igények elébe menjünk. A speciális, konkrét kérdések közül azokat, amelyeket ez a kerületi műszaki részleg saját lehetőségeivel nem tud megoldani, az illetékes szakkönyvtárakhoz irányítja.

A műszaki kultúra ilyen kerületi centruma alkalmas lenne arra is, hogy aktív propagandát fejtsen ki nemcsak az üzemek műszaki kádereinek szűk körében, hanem a lakosság legszélesebb rétegeiben is. Ennek a fontos feladatnak jelenleg a kerületekben nincsen szakavatott gazdája.

Úgy gondoljuk, hogy ezzel a megoldással javítani tudnánk azon a fonák helyzeten, hogy — bár iparunk az utóbbi tíz évben hatalmasat fejlődött — a közvetlen termelési könyvtári segítségének munkáját az ország egyetlen műszaki könyvtárának kell ellátni.

Keresztesi Mihály,

a XIV. ker. Szabó Ervin Könyvtár vezetője.

Rozsnyai Károly,

a XIV. ker. Szabó Ervin Könyvtár munkatársa.